

Tone Pavček

STOLETNIK – SERGEJ JESENIN

Čudno do veselja in čudenja: moj Jesenin, pesnik za vse ljudi in čase, je letos stoletnik! Sto let mineva, kar je prišel na ta svet, in sedemdeset, odkar ga je zapustil. Z mano je od mojih gimnazijskih let, polovico svojega stoletja.

Človek se čudi, kako je lahko stoletnik nekdo, ki je zmeraj ves kuštravo mlad, žvižgač s prsti v ustih, zanesenjak, ki enako strastno objema bedra brez in deklet, pobič, ki pase s prerokom Izajio krave, pa se njihovo mleko razliva po njegovih pesmih, ponočnjak, ki bere te pesmi vetrovom in prostitutkam, skratka, nekdo, ki je sam čudež sveta:

Pride in poje in vse, kar prime v roko, kar se ga dotakne, zapoje in še dolgo potem, ko mlad odide na drugi svet, še zmeraj pojejo o njem ne le njegove pesmi, a zagotovo tudi jesen, kobila rdeča, ki si češe grivo, jagnje, mesec, ki se igra na travniku, mali javorček, ki sesa mami zeleno vime, veter-menih, ki poljublja v grmih rdeče rane nevidnega Kristusa, oteleteno nebo, ki liže svojega rdečega telička, in ne nazadnje celo v zlatem oblaku bog Sabaot in pod njima premnog potohodec z zvezdami v očeh.

Čudiš se, ne načudiš. Mladost pesmi se ne postara, stoletje preživi in preletí, pa je tudi za nove rodove sveža in mlada: in njen pevec, Sergej Jesenin, ne postaja jesenski, pa četudi je rojen septembra, a ostaja še kar naprej in zmeraj znova pomladni in tudi sam ves nor od pomladi.

Sam je rekel: Na ta svet prišel sem, da čimprej bi ga zapustil. Čas pa je rekel: ostajaš za zmeraj.

Prišel je na svet v neki majhni provincijski ruski vasi, v Konstantinovem blizu Rjazana, v vasi, ki je res, kakor je prerokoval, postala slavna samo zato, ker je v njej ruska mati rodila pesnika Serjožo. Vas je hitro zapustil, kot je ne tako dolgo zatem zapustil svet. Vmes je petnajst let, od petnajstega leta starosti dalje pesnjenje, veliko burno življenje s pesmijo, ocean dogajanj, šumnih, krutih, zgodovinskih zunaj njega, in ne manj burno razpenjen ocean strasti, čustvovanj, želja in hrepenenj v njem. To je ves njegov čas, kratek po letih, majhen v tuzemeljskem življenju, večni po večnosti njegove pesmi.

Sam je rekel: Zadnji sem pesnik vasi. Čas pa je rekel: Večno bodo pesniki sveta peli tudi o vasi, o naravi, o skrivnostih, ki trepetajo v zraku, na zemlji in v ljudeh. In ko bodo peli to svojo pesem, bodo nadaljevali tvojo.

A bilo je zares skorajda tragično: vas se je Jeseninu pred očmi spreminjala, hirala in obubožala do kraja v kolektivizaciji, v prisili. Jesenin to občuti in sluti scela, polno, v slikovitih podobah, kot bi videl svojo staro rusko vas in njeno preseljevanje v nič na živobarvnih ikonah. Zajema te barve in te podobe in jih vnaša

v pesem in potem ga pesem nese, zanese, odnese čez ruske širine v brezbrežnost sveta in časa in ga čisto na koncu spodnese – človek konča, pesnik, tudi pesnik vasi, eden najlepših tega stoletja, ostane.

Sam je rekel: Ni novo umirati v življenju, a tudi živeti, bogme, ni novost. Čas pa je rekel, kot da bi ponavljal našega pesnika: Živeti-umreti je usoda naša. In še pristavil iz verzov nadaljevalca Jeseninove poezije, enega njegovih kasnejših rjazanskih rojakov: In neko jutro sem doúmel, da smrti ni, da je življenje večno. Jesenin stoletnik to misel – potrjuje.

Od tod veselje in čudenje nad stoletnikom do radosti in veselja. Ne nazadnje, ker sem z njim že pol stoletja, ker me veseli in tudi uči.

Takrat, ko sem prvič naletel nanj, mi ni bilo še dvajset let, on pa je bil dvajset let mrtev. Njegova nevelika knjižica z belimi brezami na sivih platnicah me je od tedaj spremljala skozi življenje, udomila se je v meni in priljubiti sem jo skušal, to pesem Sergejevo, Slovencem. Knjižica pesmi mi je govorila o nečem hudo znanem in bližnjem, skorajda sorodnem svetu kmetstva, od katerega sem se bil tudi jaz ločil, a ga nisem zapustil. Jeseninovo polje je bilo kajpak bolj široko in prostrano, bolj pojoče in valovito, v njem so pustošili mestna samotnost in boemščina, vojno in revolucijsko nasilje, trdo spreminjanje sveta in nemožnost ostati v tem viharju zbran v sebi za življenje in za pesem. Zaznal sem iz silovitosti njegovih verzov krutost nasilnih posegov v družbeno in osebno življenje, nemoč posameznika v metežu časa ujeti ravnovesje v sebi in postaviti brv med bregovi časa – med starim in novim svetom, kmetstvom in mestom, med vero in nevero. Omamljal me je pesnikov verz – ta pojoča tekoča melodija, v kateri je postavljeno vse polno čudovitih znamenj, kakor kapelice ob poti med žiti in gmajnami, zapisanih je vse polno podob kakor prerisanih s starih ikon, starih pravljic in ljudskih izročil, omamljal me je ta verz do te mere, da mi je melodija meglila smisel izpovedi, da je spevnost zbrisovala trpko in težko grozo življenja, posvečenega pesmi.

Veselila pa me je tudi sama Jeseninova zgodba, predvsem kajpak začetek. Ta je nenavaden in ljubeč: mladi Jesenin, rjazanski kodrolasec, se odpravi potem, ko ni bilo nič ne z učiteljevanjem ne s prodajanjem robe v štacuni, s svežnjem pesmi v Moskvo k Bloku, mojstru in prvemu pesniku dobe. Blok hitro začuti pravo, živo, naravno žilo poezije v Jeseninovih verzih; s priporočilnim pismom Aleksandra Bloka se Jeseninu odpro vrata literarnih salonov v Petrogradu in v Moskvi in tudi strani literarnih revij. Od tedaj pa do konca je ves v poeziji, v lepem in hudem, ujetnik svoje narave in svojega daru: pripovedovati o sebi v pesmih v hudih dveh desetletjih za človeštvo, še zlasti za ruskega človeka, na začetku našega stoletja.

Razmišljam o Jeseninovi liriki in o njegovem mestu med velikani ruske poezije tega stoletja in od samega začetka mi je nedvomno in jasno vsaj dvoje:

Jesenina ni mogoče meriti z merili literarnih šol in stilov, veljavnih v burnih letih ruske poezije od simbolizma in akmeizma, futurizma do lefovcev. Res so ga šteli neko obdobje k imazinistom, a to je bilo pri njem veselje do druženja in veseljačenja in kvečjemu le potreba po celovitosti podob in po svobodi v pesniškem izrazu; šteli so ga v krog kmečkih pesnikov, h krogu Kljujeva, a Sergej je bil kmečki pesnik po duši, ne po šoli. Kakršnekoli literarno stilne oznake so zanj pretrde in preohlapne hkrati preprosto zato, ker je osnovni vrec Jeseninove poezije neobremenjen z vedenjem, znanjem, teorijo, a bogato obložen z nepresahljivo stihijo lirične izpovednosti. Sam priznava nekatera imena, pri katerih se je učil: Puškin, Blok, Beli in spet Puškin.

In drugo: Jesenin je lahko med pesniškimi velikani, kot so Blok, Majakovski, Mandelštam, Cvetajeva, Ahmatova, Pasternak, prodril s svojim glasom predvsem

zaradi neposrednosti, pristnosti, nenavadne lirične moči. Kadarkoli ga berem, ostaja enako zvoneč in sugestiven, predaš se mu z vsemi čuti in čutiš eno samo zadovoljstvo. Danes bi tej moči rekli primarni lirizem. Saj: neposredni gejzir, ki brizga in poje po svoje, se »praska po nežni koži« do krvi in zna »padati k tujim nogam kot z zrelih jablan sad«, kar je njemu, kot ni vsakemu, pač dano. Rekli bi lahko tudi: pesnik po milosti božji ali po Balantičevo – med nebom in zemljo pojoč ovčar.

Razmišljam o tem Jeseninu od njegovih prvih pesmi pri desetih letih do zadnje v Petrogradu, napisani s krvjo v hotelski sobi »Na svidenje, preljuba, srečno, srečno!« – in vedno bolj vem, da ni ne nov ne revolucionaren ne intelektualistično privlačen ne filozofsko prodoren ne stilno nenavaden – je zgolj čist, preprost, prostodušno naiven izpovedovalec, ki poje iz duše, po duši in za duše. Je usoda pesnika v pesmi, ki je ostala, živa in mlada po njem, kot tisto vredno, ki ne propade nikoli. Pesnik torej, ki sicer ne spreminja literarne podobe sveta, a zaznamuje ta svet s svojo neizbrisno sledjo. V meni jo je pustil. Zato mu pravim že dolgo in mu bom morda še govoril – moj Jesenin.